

Duohuisvesting zorgt voor veerkrachtige kalveren

Een relaxter kalf dat meer durft en beter groeit, dat blijkt het resultaat als je jonge kalveren per twee huisvest. Het verschil in besmetting tussen één of twee kalveren lijkt in de praktijk verwaarloosbaar. Daarmee lijkt duohuisvesting de gulden middenweg.

TEKST GRIETJE DE VRIES EN JUSTINE POPPE

Duo-iglo's, twinboxen en kalverboxen met een verwijderbare tussenmuur. In het aanbod van kalverhuisvesting is de afgelopen jaren een nieuwe variant opgedoken, die het mogelijk maakt om jonge kalveren vanaf de eerste levensdagen in duo's te huisvesten. De eenlinghuisvesting is nog altijd het meest gebruikt, maar recente onderzoeksresultaten en daarnaast geluiden vanuit de samenleving over meer aandacht voor dierwelzijn leiden ertoe dat kalverhuisvestingverkopers inspelen op het onderwerp.

Zo is er een Europees burgerinitiatief, met de naam 'End the Cage Age', dat zich richt op het verbieden van kooihuisvesting, waaronder ook individuele kalverhuisvesting valt. 'Het is nog lang niet zover dat daar echt wetgeving van komt, maar de discussie omtrent kooihuisvesting is nu wel gestart in de Europese Commissie', vertelt Harmen Endendijk, hoofd van de onderzoeksafdeling van Alpuro Breeding. 'Ergens volgend jaar zal er een rapport verschijnen met daarin meer duidelijkheid over de vorm waarin en mogelijk ook de datum waarop dit kooiverbod in zal gaan. Tot die tijd is eenlinghuisvesting zeker nog de norm.'

Kalverduo's niet vaker ziek

Dat eenlinghuisvesting altijd de voorkeur kreeg, komt vooral door de mogelijkheid tot controle. 'Het is natuurlijk zo gegroeid om elk kalf goed te kunnen monitoren, of het goed melk opneemt en niet ziek wordt. En het is net zo belangrijk dat een kalf geen andere kalveren besmet als het wel ziek wordt', aldus Endendijk. De huidige Europese regels op het gebied van kalverhuisvesting stellen onder andere dat kalveren na acht weken niet meer alleen mogen worden gehuisvest (zie kader op pagina 24). 'In Duitsland lopen ze daarop vooruit. Bij biologische bedrijven is het daar al verplicht om kalveren in duo's te huisvesten', weet Endendijk.

De interesse in duohuisvesting heeft bij Alpuro eerder dit jaar geleid tot een klein praktijkonderzoek

van Anne Brinkman, oud-student van Aeres Hogeschool in Dronten. Zij is inmiddels werkzaam bij het bedrijf, dat zich richt op kalveropfok. 'Een kalf is een kuddedier en individueel huisvesten gaat in die zin tegen het natuurlijke gedrag in van het kalf', vertelt Endendijk.

In het onderzoek werden in duo's gehouden kalveren vergeleken met kalveren die alleen worden gehouden. 'Het viel ons vooral op dat de kalveren met z'n tweeën actiever waren en dat hun groei beter is doordat ze elkaar stimuleren om meer te drinken', aldus Endendijk.

Meer groei, minder stress

Wat Endendijk en Brinkman in de praktijk niet zeggen, is dat de kalveren per twee vaker ziek worden. 'Daar zit geen verschil in met individueel huisvesten. Dat zien we niet alleen in dit onderzoek terug, maar ook bij veehouders die de kalfjes al langere tijd sa-

men huisvesten. De drempel om kalveren per twee te houden is nu vooral de vrees dat ze vaker of sneller ziek worden, maar dat is in de praktijk eigenlijk niet aan de orde.'

Volgens Geert Hoflack, technisch adviseur rundvee bij MSD, is die laatste bevinding ook gevonden in wetenschappelijk onderzoek. 'Hoe meer kalveren je bij elkaar zet, hoe groter het infectierisico. De uitscheiding van ziektekiemen stijgt zelfs exponentieel bij meer kalveren. Meer dan acht kalveren bij elkaar huisvesten is daarom onverstandig, je hebt alle dieren direct besmet. Maar het bijzondere is dat het verschil in infectierisico tussen één kalf of twee kalfjes samen verwaarloosbaar is', aldus Hoflack. Aanvullend denkt hij dat het huisvesten van kalveren in duo's positief is voor de weerstand van de kalveren en dat ze juist minder snel ziek worden. 'Het samen huisvesten heeft veel voordelen, vooral dankzij het sociale aspect. Uit verscheidene onderzoeken blijkt

Huidige Europese regelgeving voor kalverhuisvesting

De huidige Europese regels op het gebied van kalverhuisvesting, die stammen uit 2008, stellen dat kalveren na acht weken niet meer alleen mogen worden gehuisvest. Tot die leeftijd zijn eenlinghokken toegestaan, maar onder voorwaarde dat de breedte van het hok minimaal overeenkomt met de schofthoogte van het kalf. De lengte van het hok moet 1,1 keer de lengte van het kalf zijn.

Voor kalveren die in een groep worden gehuisvest, geldt dat er per kalf een oppervlakte van minimaal 1,5 vierkante meter beschikbaar moet zijn. Kalveren moeten in direct contact met elkaar kunnen komen, bijvoorbeeld via een opening in de tussenschotten van eenlingboxen. Voor kalveren die in quarantaine zijn, gelden de regels voor onderling contact en groepshuisvesting niet.

Bert Thalens: 'Monohuisvesting is voor mij verleden tijd'

Vijf maanden geleden schafte melkveehouder Bert Thalens uit Almere een mobiele twinhuisvestingsbox van Alpuro aan. Daar is hij heel tevreden over. 'Gedurende de piekperiode bij het afkalven had ik te weinig ruimte voor mijn kalveren', verklaart Thalens, die 150 koeien melkt met 80 stuks jongvee. Dat er meer kalveren gehuisvest kunnen worden op hetzelfde oppervlak in vergelijking met de individuele hokjes, was de voornaamste reden om voor duohuisvesting te kiezen. 'De looplijnen zijn korter en het is efficiënter werken', zegt hij.

De Nederlandse wet verplicht kalveren contact met elkaar te hebben, wat bij deze huisvesting vanzelfsprekend is. 'Het hele compartiment bestaat uit vier hokjes, waar in totaal dus acht kalveren in kunnen. Wanneer je kalveren per twee huisvest, mag de voeding niet verschillen', legt hij uit. 'Pasgeboren kalveren probeer ik gedurende de biestperiode

samen te houden. Heb ik er maar een, dan kan dat kalf even alleen in een hokje. Daarna mag het bij een iets ouder kalf. Een paar dagen leeftijdsverschil maakt op zich niet uit, maar het mag niet te veel worden. Zo voorkom je dat het grotere kalf de overhand krijgt in voeropname.'

Ook de tussenschotten kunnen verwijderd worden. Op die manier kunnen de acht kalveren in een groot hokje door elkaar huppelen. Dit doet Thalens wanneer de stiertjes verkocht zijn en de kalveren iets groter worden, net voor het spenen. Op die manier kunnen ze wennen aan groepshuisvesting. Volgens hem is er een verschil in gedrag in vergelijking met kalveren die alleen gehuisvest worden. 'Kalveren die per twee gehuisvest worden, zijn toch net iets actiever en nieuwsgieriger.'

De kalveren worden op zich niet sneller ziek, maar bij diarree is het wel moeilijk om te ach-

terhalen welk kalf dat heeft. 'Uit voorzorg behandelen we de kalveren daarom altijd per twee.' Maar dat is nog het minste, vindt hij. 'Monohuisvesting is verleden tijd, duohokjes bieden meer voordelen. De kalveren nieuwsgieriger zien rondspelen is mooi, ook voor de boer.'

steevast dat de kalveren beter groeien en minder stress ervaren in nieuwe situaties.' Die groei komt doordat zien eten doet eten, vertelt Hoflack. De kalveren nemen meer melk op, maar durven ook eerder van nieuw voer te eten, blijkt uit de onderzoeken. 'Ze passen zich ook makkelijker aan in een nieuwe omgeving. In plaats van nerveus te blijven staan, zijn kalveren in duo's een stuk sneller de omgeving aan het verkennen', geeft Hoflack aan. Een betere groei leidt al gauw tot een sterker en vitaler kalf en doordat het minder stress ervaart bij veranderingen in de omgeving, wordt het ook minder snel ziek. 'Stress heeft veel invloed op de weerstand, bij langdurige stress wordt het immuunsysteem onderdrukt.'

Groepsproblemen door hongrig kalf

Volgens Arjan Harbers, sales manager bij kalverhutenproducent CalfOTel, is in die onderzoeken zelfs gebleken dat de kalveren minder ziek zijn. 'Het blijkt dat kalveren die opgroeien in tweetallen, ongeveer twee derde minder diarree hebben en de helft minder longontsteking. De kalveren groeien ook harder, dat is voor ons een van de belangrijkste redenen om huisvesting voor duo's, zoals de XL-2-iglo, op de markt te brengen.'

Iemand die inmiddels al 25 jaar onderzoek doet naar kalverhuisvesting en ook betrokken is geweest bij veel van de onderzoeken die Hoflack noemde, is de Canadese wetenschapper Marina von Keyserlingk. In 2008 was de eerste proef waarin werd gekeken naar het verschil tussen individuele en groepshuisvesting. 'Dat melkveehouders kalveren individueel zijn gaan huisvesten, is waarschijnlijk een reactie op problemen die voortkwamen uit proeven met groepshuis-

vesting, zoals zuigen en de ziekteverspreiding die daarmee gepaard gaat', vertelt ze. 'In proeven is wel eens groepshuisvesting voor 15 tot 20 kalveren vergeleken met individuele huisvesting. Daar kwam individueel huisvesten een stuk beter uit naar voren. In deze proeven was het houden van kalveren in heel grote groepen rampzalig. De kalveren waren sneller ziek, maar we weten nu dat de groep daarin niet het grote probleem was', aldus Von Keyserlingk.

Het probleem zit volgens haar vooral in management, waar we nu ook meer van afweten dan twintig jaar geleden. 'We weten nu het belang van goed voeren. Het is duidelijk dat vier liter melk per kalf per dag uit een emmer wel efficiënt is, maar niet effectief is om het kalf goed te voeren. Uiteindelijk houdt een kalf honger en wordt het door een gewone emmer niet voorzien in de natuurlijke behoefte om te zuigen. Daardoor beginnen de kalveren aan elkaar te zuigen en blijven ze door de honger achter in groei en weerstand. Een recept voor een ramp', concludeert de Canadese onderzoeker. Het is volgens haar dan ook niet vreemd dat veel boeren besloten om bij individuele huisvesting te blijven.

Beste van twee werelden

In het onderzoek naar dierwelzijn is volgens Von Keyserlingk de vergelijking met runderen in de natuur de basis. 'Runderen zijn kuddedieren en hebben sociale interactie nodig voor hun ontwikkeling. Dieren die niet alleen opgroeien zijn minder nerveus en leren sneller omgaan met nieuwe omstandigheden, dat zien we nu al in tientallen studies terug. Net als de behoefte aan minimaal 8 liter melk en het opnemen van deze melk via een speenemmer', legt

ze uit. Ook de stress rondom spenen kan worden verklaard als wordt gekeken naar vee in de natuur. 'We geven kalveren vaak hooguit acht weken melk, in de natuur blijven kalveren soms tot zes maanden bij de moeder drinken. Er is ook aangetoond dat kalveren in duo's minder stress ondervinden rondom het spenen', geeft Von Keyserlingk aan.

Groepshuisvesting kan volgens haar dan ook prima, mits de randvoorwaarden goed zijn. 'Er komt veel bij kijken om de opfok goed te doen in groepen, maar er is steeds meer bewijs dat er geen verhoogd risico is op ziekte als je kalveren samen houdt. Daarom komen we ook uit op duohuisvesting, dat is het beste van twee werelden.' Wel de voordelen van sociale ontwikkeling van de groep en de controleerbaarheid van de eenling, maar niet de bewerkelijkheid van erg grote groepen en de stress die kalveren die alleen zijn ervaren, zegt Von Keyserlingk. Hoflack sluit zich daarbij aan. 'Het is de ideale tussenweg.'

Creatief met kalverhokken

Van één naar twee kalveren per hok gaan is niet zonder gevolgen voor de huidige huisvesting. 'Er is nieuwe huisvesting voor ontwikkeld, maar we zien in de praktijk dat de boer altijd wel inventief is om het eerst eens met bestaande middelen te proberen', ziet Endendijk van Alpuro op de boerenerven. In principe is het ook mogelijk om tussenwandjes uit bestaande eenlingboxen te verwijderen, of twee kalveren in een iglo te houden met een wat grotere buitenruimte. 'De markt voor kalverhokken voor twee is in Nederland en Vlaanderen op dit moment nog niet groot. In Duitsland zien we een grotere verkoop', merkt Harbers. 'Daar is vanaf 1 januari de regel van kracht dat kalveren tot 28 dagen niet op transport mogen. Aangezien de geluiden dat eenlinghuisvesting misschien ook van de baan gaat, luider worden, gaan veehouders daar nu al veel over op duohuisvesting. Dan zijn ze veilig voor de toekomst. Als die regels Europees worden, kan dat best tot een grotere markt leiden in ons land.'

Een veerkrachtiger kalf

Of de kalveren die hun eerste dagen in duo's hebben doorgebracht ook een betere toekomst hebben, is volgens Von Keyserlingk wel het vermoeden, maar lastig om in wetenschappelijk onderzoek op te volgen. 'Een proef doen waarin je kalveren volgt tot ze twee of drie jaar oud zijn, is bijna onmogelijk uit te voeren. Dierwelzijn en gezondheid zijn daarnaast van veel meer factoren afhankelijk. Maar je kunt je voorstellen dat de verschillen die we vonden in veerkracht van kalveren, ook gelden op latere leeftijd. Duohuisvesting is absoluut een stap vooruit, mits je het verdere management ook goed in de vingers hebt.' |